

توجه توجه!

مدیریت بحران توجه در آموزش مجازی

دکتر لیلا سلیقه‌دار، کارشناس تعلیم و تربیت

«بچه‌ها دقت کنید!»، «لطفاً همه حواس‌ها اینجا باشد!» یا «همه توجه کنند!». این جمله‌ها را بسیار از زبان معلمان می‌شنویم و غالباً هم با قصد جلب نگاه و توجه بیشتر دانش‌آموزان به کار می‌روند. اما بدیهی است صرف بیان چنین عباراتی، نمی‌تواند به جلب و بالابردن میزان توجه دانش‌آموزان بینجامد. علاوه بر فنون گوناگونی که معلمان می‌توانند برای حصول چنین مقصودی پیش گیرند، لازم است مدرسه تدارکی برای افزایش مهارت توجه دانش‌آموزان ببیند و در این باره به والدین، معلمان و نیز دانش‌آموزان کمک کند. در این نوشته نمونه‌هایی برای رهنمودبخشی به کلاس درس آمده‌اند.

تنوع، اما به‌موقع

یکی از درخواست‌های مدیران مدرسه از معلمان این است که به انواع قالب‌ها و فعالیت‌های یادگیری روی آورند و تلاش کنند از هر کدام سهمی در کلاس قائل شوند. این درخواست کاملاً بجا و درست است، اما خطری در پس آن نهفته است. در صورتی که معلم نتواند با برنامه و بر اساس موقعیت‌شناسی درست از این تنوع بهره‌مند شود، توجه دانش‌آموزان را مختل می‌کند، زیرا انسان نمی‌تواند در یک زمان به تعداد زیادی از محرک‌ها توجه نشان دهد و هنگامی که برای مثال معلم تلاش می‌کند دانش‌آموزان با تماشای تصویر در کلاس، شنیدن توضیحات و رسم موارد در دفتر موضوع را یاد بگیرند، ممکن است به کلی نظم فکری و توجه آن‌ها دچار اختلال شود و نتیجه مورد انتظار روی ندهد.

تجربه در مدرسه

در طول آموزش مجازی شاهد بودم، اغلب معلمان درگیر جوی شده‌اند که می‌خواهند از حداکثر فعالیت‌ها و

قالب‌های اجرایی یادگیری استفاده کنند. با این همه، در برخی مواقع، به دلیل انتخاب ناآگاهانه، فقط کم‌طراحی آموزشی آن‌ها پر و پیمان است، اما اثرگذاری موارد چندان بالا نیست. بنابراین، برای کمک به آن‌ها و با کمک اعضای شورای مدرسه، نمونه‌برگی (فرم) تنظیم کردیم و آن را در اختیار معلمان قرار دادیم تا مطابق آن بتوانند با جای‌گذاری هر فعالیت و قالب یادگیری در جدول، که به صورت روزانه برنامه‌ریزی شده و در نهایت امکان مقایسه در طول هفته را هم مهیا می‌کند، دست به انتخاب بزنند؛ به‌صورتی که مناسب‌ترین موارد را

با توجه به موقعیت آموزشی برگزینند و در عین حال با مقایسه روند در طول هفته، متوجه تکرارها یا کمبودها در چینش نحوه فعالیت و قالب‌های یادگیری بشوند.

قلاب توجه = مشارکت دانش آموزان

یکی از مهم‌ترین اقداماتی که موجب می‌شود دانش‌آموزان توجه بیشتری نشان دهند، ایجاد زمینه‌های مشارکت آن‌ها در فعالیت‌های یادگیری است. معلم می‌تواند از طریق پرسش و پاسخ، کنفرانس و ارائه‌های گوناگون دانش‌آموزی، زمینه مشارکت را فراهم آورد. با این همه، مدرسه نقش مهمی در این زمینه دارد و می‌تواند با برنامه‌ریزی در سطح کلاس، پایه یا مدرسه، شرایطی را برای ارائه دانش‌آموزان یا همراهی آن‌ها در فعالیت‌های یادگیری ایجاد کند. از جمله این موارد، راه‌اندازی گروه‌های درسی است که می‌تواند به نقش‌آفرینی بیشتر دانش‌آموزان منجر شود و فعالیت‌هایی چون برگزاری مسابقات علمی، اجرای اردوهای آموزشی مجازی، بازدیدهای علمی مجازی، جلسات هم‌اندیشی دانش‌آموزی با موضوعات درسی و مواردی از این دست را همراه داشته باشد.

تجربه در مدرسه

با آغاز آموزش مجازی و محدود شدن حضور دانش‌آموزان در مدرسه از یک طرف و کاهش ارتباط آن‌ها با یکدیگر، که همگی بر میزان توجه دانش‌آموزان تأثیر داشته‌اند، بر آن شدیم این نقصان را با اجرای برنامه‌هایی تا حدودی مرتفع کنیم. یکی از این برنامه‌ها «چالش مجازی» است. در چالش مجازی، هر کلاس و هر معلم می‌تواند فعالیتی را طراحی کند که دانش‌آموزان

شرکت در آن، این موارد را تجربه کنند:

- برای سایرین، به‌ویژه دانش‌آموزان خارج از کلاس خود و نیز والدین و معلمان، اجرا و ارائه داشته باشند.
- یک موضوع جالب و قابل تأمل را بررسی کنند.
- موقعیتی ارزنده برای مخاطبان و مهمانان خود ایجاد کنند. نتیجه این برنامه به ایجاد موقعیت‌های بسیاری منجر شد، از جمله اینکه هر دانش‌آموز می‌بایست با هماهنگی یک معلم، چالشی مجازی را به‌صورت فردی یا گروهی ارائه می‌داد. چند مناسبیت را برای اجرا انتخاب و برنامه‌های گروهی را اجرا کردند و در آن‌ها از مهمانانی (دانش‌آموزان سایر کلاس‌ها یا والدین و معلمان) دعوت به عمل آوردند. برخی از دانش‌آموزان عهده‌دار برنامه‌های اردوی بازدید مجازی شدند و چندین بازدید مجازی اردوهای جالب درون و برون‌مدرسه‌ای مجازی را با نظارت مدرسه و همراهی معلم به اجرا درآوردند. برخی دیگر چالش‌های جالبی را راه‌اندازی کردند؛ مانند آزمایش در آشپزخانه، معماهای سیاه (مجموعه معماهای سخت و چالشی تصویری، صوتی و متنی)، و آن‌ها را در زمان‌های از قبل تعیین شده، به‌صورت نابرخط و گاهی نیز به شکل برخط، در اختیار مخاطبان قرار دادند. یکی از برنامه‌های جالب از همین مجموعه، چالش‌های والدین بود که فعالیت‌هایی را به‌عنوان چالش مادران و پدران طراحی کرده بودند و لازم بود آن‌ها با شرکت در آن فعالیت، همراه با فرزند خود، به چالش‌ها پاسخ دهند.

بازخورد های سریع

یکی از دلایل بی‌توجهی دانش‌آموزان، ماندن در یک مرحله آموزشی و عبور نکردن از آن است که به دلایل گوناگونی رخ می‌دهند؛ از جمله یاد نگرفتن آن موضوع و جذاب نبودن ارائه. این در حالی است که اگر معلمان با سرعت و کیفیت بالایی از نظام بازخورد متقابل معلم و دانش‌آموز بهره‌مند شوند، از این طریق دانش‌آموزان می‌توانند بلافاصله موقعیت خود را تشخیص دهند و به ادامه مسیر یادگیری مشغول شوند. این شرایط در آموزش مجازی با سهولت بیشتری مهیاست. استفاده از سامانه‌های نظردهی و اعلام وضعیت یادگیری در کلاس درس موجب می‌شود در هر مرحله معلم و دانش‌آموزان از موقعیت یادگیری مطلع باشند و همراه با هم مسیر را ادامه دهند. این در حالی است که اگر این بازخورد متقابل به‌سرعت و به تعداد مناسب رخ ندهد، در عمل بخشی از نیروی ذهنی دانش‌آموزان در میانه راه هدر می‌رود و در برخی مراحل قبلی، توجه جا می‌ماند.

تجربه در مدرسه

در مدرسه‌ای که مشغول ایفای نقش مدیریت آن هستیم،

برخی دبیران با برنامه‌های خواسته‌شده همراه نمی‌شوند و مدام دلالی مانند کمبود زمان برای همراه نشدن خود بیان می‌کنند. این دلایل بیشتر نمایانگر و تأییدکننده ضعف شایستگی حرفه‌ای و مهارتی آنان است. اما از سوی دیگر، نمی‌توانیم منتظر بمانیم تا آن‌ها هم به انجام فعالیت‌های پیشنهادی متقاعد شوند. به همین منظور، برای دریافت بازخوردهای سریع از دانش‌آموزان که بخشی مهم از فرایند یاددهی یادگیری است، نظامی را در اختیار همه دانش‌آموزان قرار داده‌ایم که بتوانند در آغاز و پایان هر کلاس، نظرات خود را در ساده‌ترین و سریع‌ترین شکل ممکن بیان کنند. در این حالت، لازم است هر دانش‌آموز برای اعلام حضور در کلاس، انتظار خود را از همان ساعت درسی بیان کند و در قالب یک جمله یا بیشتر، بنویسد و ارسال کند. در پایان کلاس هم با انتخاب یک سطح از پنج سطح یادگیری خود، که همانند رأی‌گیری طراحی شده است، وضعیت یادگیری خود را اعلام می‌کند. این موارد به‌صورت نظام‌مند دریافت می‌شوند و هر روز آن‌ها را در اختیار دبیران قرار می‌دهیم. در عین حال، مشاوران مدرسه نیز بر اساس همین موارد، راهکارها و پیشنهادها را برای شور و بررسی در مدرسه به اجرا می‌گذارند.

کوتاه سخن

توجه از جمله مهارت‌های مهم در فرایند یاددهی یادگیری است و دانش‌آموزان بدون تکیه بر آن نمی‌توانند تجربه‌های یادگیری مؤثری داشته باشند. برای تقویت مهارت توجه دانش‌آموزان، به‌ویژه در آموزش مجازی، لازم است معلمان به ابعاد گوناگون و ویژگی‌های این توانایی احاطه داشته باشند و با کمک فعالیت‌ها و فنون، آن را تقویت کنند و به کار گیرند. این امر نیز همانند دیگر مهارت‌ها، اگر با همراهی مدرسه و از طریق برنامه‌های آن صورت گیرد، در این صورت به نتایج بهتری می‌رسد. برای این منظور، مدرسه می‌تواند فعالیت و خدمات بسیاری انجام دهد که با هدف تقویت مشارکت و توجه دانش‌آموزان به اجرا در می‌آیند. بدیهی است، تشکیل کارگروه‌هایی با مشارکت معلمان، دانش‌آموزان و والدین خلاق می‌تواند در نهایت به خلق برنامه‌های مؤثر و متناسب با مدرسه در جهت تقویت توجه دانش‌آموزان بینجامد.

چطور اثربخشی کلاس‌های مجازی را افزایش دهیم.

۱۹

رشد مدیریت مدرسه
دوره ۲۰
شماره ۵
بهمن ۱۴۰۰